

Carles Sampol

Les raons dels indis

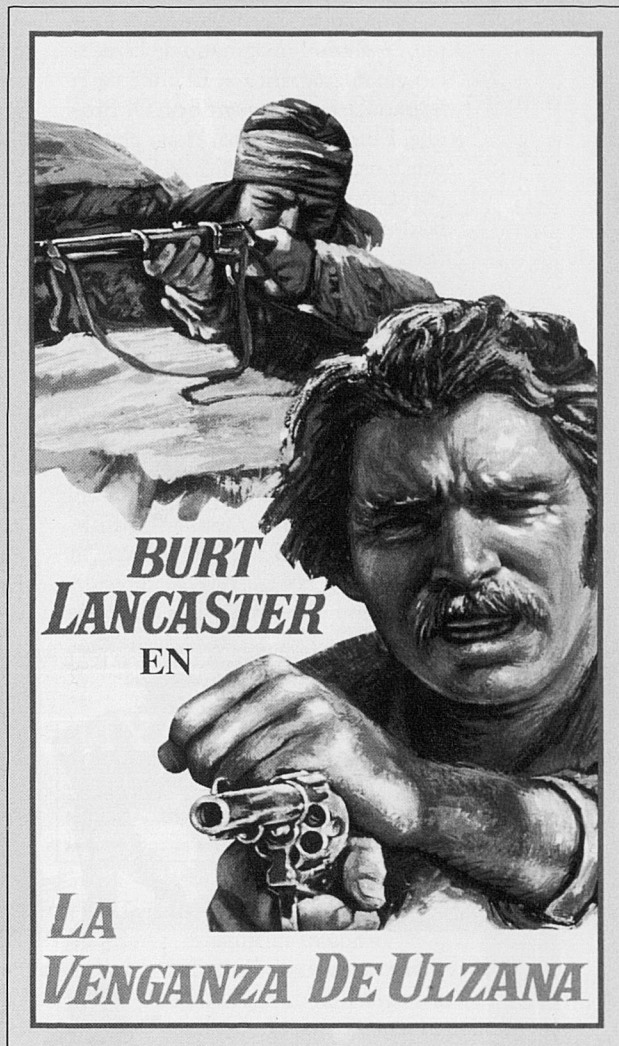
Gairebé mai no apareix entre les llistes que configuren els millors *westerns* però *La venganza de Ulzana* (Ulzana's raid, 1972) és una obra mestre indiscutible i la prova evident que el seu director Robert Aldrich mereix un reconeixement major del que habitualment rep. Admirablement escrita per Alan Sharp (autor del guió de l'esplèndida *La noche se mueve*, un altre itinerari desencantat i malencònic) i fotografiada per Joe Biroc, aquest *western* dur, sec, concís esdevé en un dels actes de clausura del classicisme del gènere i que en la seva època, pel fet de tractar sobre els problemes racials i voler establir una clara i respectuosa dicotomia entre l'home blanc i l'indi, va patir una injusta qualificació de racista.

Però *La venganza de Ulzana* és tot el contrari, ja que és una de les pel·lícules que millor explica els indis i que els hi té més respecte, sense caure en l'error comú de voler convertir-los en una raça assimilable per la cultura de l'home blanc. Un dels problemes que arrossega aquest *western*, sobretot perquè ambdós estan dirigits per Robert Aldrich i interpretats per Burt Lancaster, és que se l'associa amb *Apache*, sense caure en l'evidència que aquella plasmava una excessivament idealitzada visió de l'apatxe, fins al punt que aquest apareixia sota un rostre d'ulls blaus. En canvi, *La venganza de Ulzana* presenta uns indis que traspuen autenticitat i que són dels més creïbles que hom recordi i als quals no es busca canviar, ja que s'admet conscientment la impossibilitat d'adaptar-los a la cultura i els costums de l'home blanc, sinó que es presenten com una raça totalment diferent, com radicalment un "altre".

Un "altre" que, en qualsevol cas, és respectat i entès en els seus costums i els seus actes, fins i tot en el seu macabre sentit de l'humor, sobretot a través de la figura del veterà *scout* McIntosh, algú que intenta que el jove tinent DeBuin, cap inexpert d'una expedició de l'exèrcit que tracta de capturar Ulzana i la resta d'indis fugitius de la reserva San Carlos, compregui, al cap i a la fi la natura-

lesa distinta i distintiva dels indis. En aquest sentit, i remeient sobretot a la referencial *Centauros del desierto*, la pel·lícula d'Aldrich presenta l'esquema d'un viatge iniciàtic, protagonitzat pel verd oficial, recent sortit de l'acadèmia de West Point, i la visió del qual es debat entre les seves conviccions religioses —és fill d'un predicador—, rebutjant el tracta poc cristià que reben els indis, i l'odi i l'horror que li provoquen la crueltat innata del indis, autèntics esperits salvatges, en definitiva, que escapen de la civilització —han d'escapar de la reserva perquè comencen a fer "olor" de nins, dones, vells i cans i estan perdent la "força"—.

Però, la mirada antropològica de *La venganza de Ulzana* va més enllà fins el punt que la raça índia és contemplada com una raça intel·ligent, ja que la pel·lícula, estructurada bàsicament en un itinerari de persecució, posa de manifest la habilitat estratègica dels apatxes i la seva capacitat per sobreviure i aprofitar un territori hostil i inhòspit de Colorado —tan meravellosament fotografiats i contemplats, com si d'un dibuix de Frederic Remington es tractés—, un espai, en definitiva, que transmet el perill i la mort i que s'oposa al tractament que del paisatge fan Anthony Mann o Delmer Daves, per exemple. D'aquesta manera, *La venganza de Ulzana* posa en escena, amb una clarividència i un didacticisme asombrosos, una veritable partida d'escacs en què l'expedició de l'exèrcit necessitarà l'ajuda imprescindible de Kenitai, un in-

di apatxe cunyat d'Ulzana —"La seva esposa lletja, la meua esposa no tan lletja" li respon secament al tinent DeBuin —en un insert sorprenentment humorístic i habitual en Alan Sharp—.

I és que *La venganza de Ulzana*, al marge del seu laconisme i la seva concisió, és un *western* que barreja en un mateix moment, fins i tot en un mateix plànol, elements aparentment contradictoris, creant d'aquesta manera una topada de contrastos que sobten l'espectador, fins i tot el desconcerten momentàneament. És el resultat d'una visió complexa per part d'un Robert Aldrich capaç de transmetre, de manera subtil però intensa, la crueltat i la violència dels indis alhora que té la magistral capacitat de poder fer-nos entendre quins són els motius. ■